

AKTUAR MOLIYA VA BUXGALTERIYA HISOBI ILMIY JURNALI

Vol. 4 Issue 11 | pp. 213-219 | ISSN: 2181-1865

Available online <https://finance.tsue.uz/index.php/afa>

O'ZBEKISTIONDA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIDA INNOVATSIYALARNI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARALARI

Ibrohimov Boburmirzo Baxtiyor o'g'li

Namangan muhandislik texnologiya instituti

“Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti” ixtisosligi bo'yicha

2-kurs tayanch doktoranti.

Annotatsiya: Ushbu maqola O'zbekistonda kichik biznesning iqtisodiy ko'rsatkichlarini oshirishda innovatsiyalarning muhim rolini ko'rib chiqadi. Unda zamonaviy texnologiyalar, raqamli vositalar va ijodiy boshqaruv amaliyotlari kabi innovatsion strategiyalarni qabul qilish samaradorlikni oshirish, operatsion xarajatlarni kamaytirish va bozor raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan. Tadqiqot kichik biznes o'sishni rag'batlantirish uchun innovatsiyalardan muvaffaqiyatli foydalangan muayyan sektorlarni, jumladan, qishloq xo'jaligi, ishlab chiqarish va xizmatlarni o'rganadi. Tadqiqot shuningdek, soliq imtiyozlari, moliyaviy yordam va texnologiyalarni uzatish tashabbuslari kabi innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan hukumat siyosati va dasturlarini muhokama qiladi. Potensial yechimlar bilan bir qatorda innovatsiyalarni qabul qilishga to'sqinlik qilayotgan muammolar, jumladan, moliyalashtirishga cheklangan kirish va noadekvat infratuzilma tahlil qilinadi. Tadbirkorlar o'rtasida innovatsiya madaniyatini yuksaltirish O'zbekistonning umumiy iqtisodiy rivojlanishiga, ishsizlikni kamaytirishga va milliy iqtisodiyotni diversifikatsiya qilishga sezilarli hissa qo'shishi mumkin. Amaliy misollarni ko'rsatish va siyosat bo'yicha tavsiyalar berish orqali maqola siyosatchilar, biznes egalari va innovatsiyalar orqali kichik biznesni iqtisodiy o'zgartirishga qiziqqan tadqiqotchilar uchun qimmatli manba bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: iqtisodiy manfaatlar, innovatsiyalar, kichik biznes, O'zbekiston, o'sish, texnologiya, raqobatbardoshlik, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash, samaradorlik, tadbirkorlik, siyosat, diversifikatsiya.

KIRISH

So'nggi yillarda O'zbekistonda kichik biznes mamlakat iqtisodiy manzarasining muhim tarkibiy qismiga aylanib bormoqda. Mamlakat o'z iqtisodiyotini diversifikatsiya qilishga intilayotgan bir paytda kichik korxonalar yangi ish o'rinlari yaratish, qashshoqlikni qisqartirish va umumiy iqtisodiy rivojlanishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Biroq, doimiy rivojlanayotgan global bozorda raqobatbardosh bo'lib qolish uchun ushbu korxonalar samaradorlikni oshiradigan, samaradorlikni oshiradigan va barqaror o'sishni ta'minlaydigan innovatsion amaliyotlarni qo'llashlari kerak.

Innovatsiyalar endi kichik biznes uchun hashamat emas, balki zaruratdir. Yangi texnologiyalar, raqamli yechimlar va innovatsion boshqaruv amaliyotlarini integratsiyalash orqali korxonalar operatsiyalarni soddalashtirishi, xarajatlarni kamaytirishi va iste'molchilar talablarini yaxshiroq qondirishi mumkin. Innovatsiyalarni

joriy etish, shuningdek, kichik korxonalar yangi bozorlarga chiqish, mahsulot sifatini yaxshilash va mijozlarga xizmat ko'rsatishni yaxshilash imkonini beradi, bu esa rentabellikni oshirish va uzoq muddatli muvaffaqiyatga olib keladi.

O'zbekistonda hukumat iqtisodiy o'sish uchun innovatsiyalar muhimligini tan oldi va bu borada kichik biznesni qo'llab-quvvatlash bo'yicha bir qancha tashabbuslarni ilgari surdi. Ushbu tashabbuslar soliq imtiyozlari, moliyalashtirishga kirish va texnologik yutuqlarni rag'batlantirishga qaratilgan dasturlarni o'z ichiga oladi. Bunday sa'y-harakatlarga qaramay, ko'plab kichik korxonalar hali ham innovatsiyalar yo'lida katta to'siqlarga duch kelmoqdalar, masalan, moliyalashtirishning cheklanganligi, infratuzilmaning yetarli emasligi va malakali kadrlar yetishmasligi.[1]

Ushbu maqolada O'zbekistonda kichik biznesga innovatsiyalarni joriy etishning iqtisodiy foydalari o'rganiladi. Unda innovatsiyalar o'sishni qanday rag'batlantirishi, samaradorlikni oshirishi va kichik biznesning mahalliy va jahon bozorlarida raqobatbardoshligini oshirishi mumkinligi o'rganiladi. Bundan tashqari, maqolada kichik biznes egalari duch keladigan asosiy muammolar yoritilgan va innovatsiyalar madaniyatini oshirish uchun ushbu to'siqlarni bartaraf etish bo'yicha tavsiyalar berilgan. Oxir oqibat, maqola innovatsiyalar kichik biznes va O'zbekiston iqtisodiyotining kelajakdagi muvaffaqiyati uchun hal qiluvchi omil ekanligini ko'rsatishga qaratilgan.

ADABIYOTLAR SHARHI VA METADOLOGIYASI

To'rayevna, S. N. (2024). Muallifning Mazkur tadqiqotida O'zbekiston Respublikasida xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish jarayonida aholini ish bilan bandligini ta'minlashda innovatsion yondashuvlar tahlil qilinadi. Maqolada raqamli iqtisodiyot, masofaviy ish o'rinlari, startaplar va texnoparklar, yashil iqtisodiyot va ekologik tadbirkorlik, shuningdek, agrobiznes va xizmat ko'rsatish sohalarda yangi innovatsion imkoniyatlar ko'rib chiqiladi. Innovatsion texnologiyalarni joriy etish, yangi kasb-hunarlarini o'rgatish va qayta tayyorlash dasturlari orqali yangi ish o'rinlari yaratilishi, iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish va barqaror rivojlanishga erishish usullari tahlil qilinadi. Maqola mamlakatda tadbirkorlik va aholini ish bilan band qilish masalalarida innovatsion yondashuvlarning ahamiyatini ochib beradi.[2]

Rustam, T.(2024). Muallif o'z tadqiqotida bulutli texnologiya tushunchasi("cloud"), uni tadbirkorlik subyektlarida ma'lumotlarni saqlash, tahlil qilish hamda shu kabi dolzarb operatsiyalarda ahamiyati (roli) tahlil qilingan. Tadbirkorlikni turli yo'nalishlari bo'yicha ushbu texnologiyani xizmat turlarini (SaaS, PaaS hamda IaaS) qo'llanishi ahamiyatligi, dolzarbligini, afzalliklari (adabiyotlar tahlilida turli sohalarda qo'llanilishi keltirib o'tilgan), shu jumladan keltirishi mumkin ehtimoliy zararlari hamda texnologiyani tadbir qilishning mohiyati keltirilgan hamda amaliy tavsiyalar berilgan. Bu xizmatlar tadbirkorlarga virtual kompyuterlar, serverlar, shablonlar va tarmoqni boshqarish uchun kerak bo'lgan har qanday tizimni taqdim etadi. Bu, tadbirkorlarga o'zlarining kerakli kompyuter infrastrukturani o'rnatish uchun xizmatlar beradi.[3]

NATIJAVIY TAHLIL

O'zbekistonda kichik biznesga innovatsiyalarning joriy etilishi katta iqtisodiy samaralar berayotganini turli sohalardagi tadqiqotlar va amaliy misollar ko'payib borayotgani tasdiqlaydi. Innovatsion strategiyalarni qabul qilish natijalari mahsuldorlikni

oshirish, raqobatbardoshlikni oshirish va kichik korxonalar uchun bozor imkoniyatlarini kengaytirishda ayniqsa ta'sir ko'rsatdi.

Innovatsiyalarning eng muhim natijalaridan biri bu operatsion samaradorlikni oshirishdir. Raqamli vositalar, avtomatlashtirish va texnologiyaga asoslangan jarayonlarni qo'llagan kichik korxonalar operatsion xarajatlarning kamaygani va resurslarni taqsimlash yaxshilangani haqida xabar berishdi. Misol uchun, qishloq xo'jaligi va ishlab chiqarish tarmoqlaridagi korxonalar aniq dehqonchilik va ilg'or texnikani birlashtirgan holda ekinlar hosildorligini oshirishga, chiqindilarni kamaytirishga va ishlab chiqarish hajmini oshirishga olib keldi. Ushbu operatsion takomillashtirish rentabellikni oshirishga yordam berdi, bu kichik biznesga o'sish va kengayish uchun qayta sarmoya kiritish imkonini berdi.

Innovatsiyalar bozorni diversifikatsiya qilish uchun ham katalizator bo'ldi. Elektron tijorat platformalarini, ijtimoiy media marketingini va boshqa raqamli echimlarni qabul qilgan kichik biznes yangi ichki va xalqaro bozorlarga kirishga muvaffaq bo'ldi. An'anaviy savdo kanallariga bo'lgan ishonchni kamaytirish orqali korxonalar kengroq mijozlar bazasiga erishdilar, natijada sotuvlar va brend ko'rinishi oshdi. Bundan tashqari, noyob mahalliy mahsulotlarni taklif qilish yoki mijozlarga xizmat ko'rsatishni yaxshilash kabi mahsulotlarni ishlab chiqish yoki xizmatlar ko'rsatishda innovatsiyalar kiritgan kichik korxonalar raqobatchilardan ustunlikka erishdilar.

Innovatsiyalarning iqtisodiy ta'siri korxonalarining o'zidan tashqariga chiqadi. Kichik biznesning raqobatbardoshligi va daromadliligi oshishi bilan ular yangi ish o'rinlari yaratishga hissa qo'shadi va mahalliy iqtisodiyotni rag'batlantiradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistondagi innovatsion kichik korxonalar yangi ish o'rinlari, ayniqsa, qishloq joylarda yaratilishi va shu tariqa ihsizlik muammolarini hal etishda mas'ul bo'lgan.

Bunday ijobiy natijalarga qaramay, moliyalashtirish imkoniyati cheklanganligi va hukumat tomonidan yanada kengroq yordamga muhtojlik kabi muammolar saqlanib qolmoqda. Shunga qaramay, dalillar innovatsiyalar O'zbekistonda kichik biznes uchun iqtisodiy manfaatlarning asosiy omili bo'lib, ichki va jahon bozorlarida barqarorlik, o'sish va raqobatbardoshlikni oshirishga olib kelishini yaqqol ko'rsatmoqda.

2-jadval

Kichik biznes va mikrofirmalar tomonidan ishlab chiqarilgan innovatsion tovarlar, ishlar, xizmatlar hajmi (mlrd.so'm)

№	Respublika va viloyatlar						2023-yilni 2022-yilga farqi(%)
		2019-yil	2020-yil	2021-yil	2022-yil	2023-yil	
1	O'zbekiston Respublikasi	845,5	14129,1	10667	11 470,1	12441,9	8,5
2	Qoraqalpog'iston	138,7	162,5	105,5	132,0	188,2	42,6

	Respublikasi						
3	Andijon	228,2	1440,8	121,8	219,8	409,3	86,2
4	Buxoro	230,9	415	236,6	310,2	111,1	-64,2
5	Jizzax	559	456,5	157,3	61,3	63,5	3,6
6	Qashqadaryo	326,5	412,9	894,9	1 232,4	550,7	-55,3
7	Navoiy	371,3	472,8	632,6	886,7	2464,1	177,9
8	Namangan	727,7	384,7	351,2	151,6	66,3	-56,3
9	Samarqand	542,3	1060,2	613	490,8	771,8	57,3
10	Surxandaryo	98,6	296,4	177,3	218,3	1232,9	464,8
11	Sirdaryo	459,5	663,8	581,5	403,6	383	-5,1
12	Toshkent	1503,5	2243,4	980	1 053,4	1284,5	21,9
13	Farg'ona	593,7	1466,6	491,5	531,1	343,6	-35,3
14	Xorazm	610,3	75,8	167,2	453,0	1121,8	147,6
15	Toshkent shahri	2065,1	5877,7	5156,3	5 325,9	3451,1	-35,2

Manba: Muallif tomonidan O'zbekiston Respublikasi prezidenti huzuridagi statistika agentligi ma'lumotlari asosida tayyorlandi

Yuqoridagi 2-jadvalda O'zbekiston Respublikasi bo'yicha kichik biznes va mikrofirmalar tomonidan ishlab chiqarilgan innovatsion tovarlar, ishlar va xizmatlar hajmi 2019-yildan 2023-yilgacha bo'lgan davrda keltirilgan. Jadvalda ko'rsatilgan natijalar turli hududlarda innovatsion faoliyatning o'sishini va pasayishini aks ettiradi.

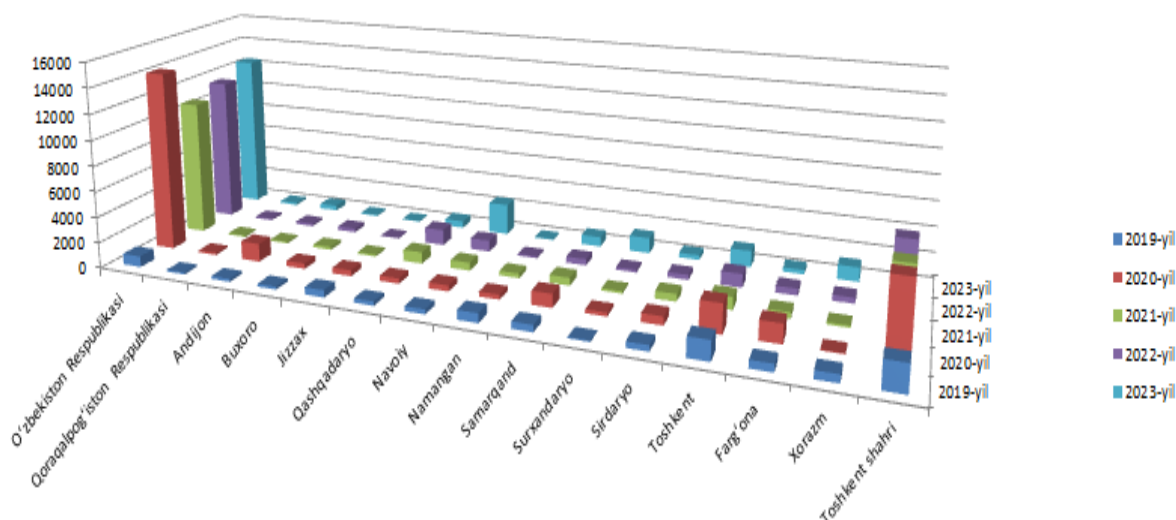
O'zbekiston bo'yicha 2023-yilda jami hajm 12 441,9 milliard so'mni tashkil qilib, 2022-yilga nisbatan 8,5% o'sish kuzatilgan. Biroq, ayrim viloyatlarda sezilarli o'zgarishlar bor. Misol uchun, Qoraqalpog'iston Respublikasi va Andijon viloyatida innovatsion tovarlar hajmi sezilarli darajada o'sdi, mos ravishda 42,6% va 86,2% ga. Shuningdek, Surxandaryo viloyatida 464,8% o'sish kuzatilgan, bu yerda innovatsion faoliyatning katta rivojlanishi borligi ko'rsatilgan.

Aksincha, Buxoro, Qashqadaryo, Namangan, Farg'ona va Toshkent shahri kabi hududlarda innovatsion tovarlar hajmi salbiy o'zgarishlarni ko'rsatmoqda. Masalan, Buxoro viloyatida 64,2% kamayish va Qashqadaryoda 55,3% pasayish ro'y bergan.

Umuman olganda, ko'plab hududlarda innovatsion tovarlar hajmining o'sishi iqtisodiy rivojlanish va kichik biznesning yanada raqobatbardoshligini oshirishga yordam berayotganligini ko'rsatadi, lekin ayrim hududlarda innovatsiyalarni rivojlantirishda muammolar mavjudligini ham ta'kidlab o'tish zarur.[4]

1-diagramma

Kichik biznes va mikrofirmalar tomonidan ishlab chiqarilgan innovatsion tovarlar, ishlar, xizmatlar hajmi

Manba: Muallif tomonidan O'zbekiston Respublikasi prezidenti huzuridagi statistika agentligi ma'lumotlari asosida tayyorlandi.

MUHOKAMA

O'zbekistonda kichik biznesga innovatsiyalarni joriy etishning iqtisodiy foydalari ko'p qirrali bo'lib, unumdorlik, raqobatbardoshlik va barqaror o'sish sur'atlariga sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Kichik biznes O'zbekiston iqtisodiyotida hal qiluvchi o'rin tutib, aholi bandligini ta'minlash, qashshoqlikni bartaraf etish va iqtisodiyotni diversifikatsiya qilishga hissa qo'shmoqda. Biroq, ichki va xalqaro bozorlarda raqobatbardosh bo'lib qolish uchun bu korxonalar innovatsiyalarni taraqqiyotning asosiy omili sifatida qabul qilishlari kerak.

Innovatsiyalarning asosiy iqtisodiy afzalliklaridan biri bu samaradorlikni oshirishdir. Yangi texnologiyalar, avtomatlashtirish va raqamli yechimlarni o'zlashtirib, kichik korxonalar operatsiyalarni soddalashtirishi, xarajatlarni kamaytirishi va unumdorligini oshirishi mumkin. Misol uchun, buxgalteriya hisobi, inventarizatsiyani boshqarish yoki mijozlar bilan aloqalar uchun zamonaviy dasturiy vositalarning integratsiyasi korxonalariga o'sish va rivojlanishga e'tibor qaratish uchun resurslarni bo'shatib, yanada silliq ishlashiga imkon beradi. Qishloq xo'jaligida dehqonchilikning aniq texnologiyalarini joriy etish fermerlarga xarajatlarni minimallashtirish bilan birga mahsulot ishlab chiqarishni optimallashtirishga yordam beradi va shu bilan yuqori daromadlilikka olib keladi va mamlakatning oziq-ovqat xavfsizligiga hissa qo'shadi.[5]

Innovatsiyalar, shuningdek, mahsulotlar va xizmatlarning diversifikatsiyasiga yordam beradi, bu esa korxonalariga o'zgaruvchan iste'molchilar talablarini qondirish va yangi bozorlarni o'rganish imkonini beradi. Bu, ayniqsa, globallashtirish sharoitida biznes kuchayib borayotgan raqobat sharoitida dolzarbdir. Noyob mahsulot yoki xizmatlarni taklif qilish orqali kichik korxonalar o'zlarini farqlashlari, yangi mijozlarni jalb qilishlari va savdoni oshirishlari mumkin. Elektron tijorat va raqamli marketingning yuksalishi kichik biznesga ham O'zbekistonda, ham xalqaro miqyosda mijozlar bazasini kengaytirish, yangi daromad manbalarini yaratish va global raqobatbardoshlikni oshirish imkonini berdi.

Bunday afzalliklarga qaramay, O'zbekistonda kichik biznes innovatsiyalarni o'zlashtirishda bir qancha qiyinchiliklarga duch kelmoqda. Bularga moliyalashtirishning cheklanganligi, infratuzilmaning yetarli emasligi va malakali ishchi kuchi yetishmasligi

kiradi. Hukumatning moliyalashtirish tashabbuslari, soliq imtiyozlari va texnologiyalar transferi dasturlari orqali qo'llab-quvvatlashi ushbu to'siqlarni bartaraf etishda muhim rol o'ynaydi. Biroq, innovatsiyalarni rag'batlantiradigan va tadbirkorlik madaniyatini yuksaltiruvchi ekotizim yaratish uchun yanada keng qamrovli harakatlar talab etiladi.

Umumiy qilib aytganda, innovatsiyalar O'zbekistonda kichik biznes uchun iqtisodiy o'sishning asosiy omili hisoblanadi. Bu samaradorlikni oshiradi, yangi bozorlarni ochadi va umumiy raqobatbardoshlikni yaxshilaydi, ammo innovatsiyalar oldidagi qiyinchiliklarni yengish uchun doimiy siyosatni qo'llab-quvvatlash, infratuzilmani rivojlantirish va moliyalashtirishdan foydalanish talab etiladi.

XULOSA

O'zbekistonda kichik biznesga innovatsiyalarning joriy etilishi iqtisodiy o'sish va taraqqiyotning muhim katalizatori ekanligini isbotladi. Kichik biznes mamlakat iqtisodiy tuzilmasida markaziy o'rinni egallaydi va bu sektorda innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash ko'p foyda keltirishi mumkin, jumladan, hosildorlikni oshirish, bozorni diversifikatsiya qilish va raqobatbardoshlikni oshirish. O'zbekiston yanada bozorga yo'naltirilgan iqtisodiyotga o'tishda davom etar ekan, barqaror iqtisodiy taraqqiyot uchun kichik biznesni rivojlantirishda innovatsiyalarning roli yanada muhim bo'lib bormoqda.

Innovatsiyalarning ijobiy iqtisodiy ta'siri aniq. O'zbekistondagi kichik biznes ilg'or texnologiyalar, raqamli vositalar va zamonaviy boshqaruv usullarini o'zlashtirib, faoliyat samaradorligini oshirish, xarajatlarni kamaytirish, mahsulot va xizmatlar sifatini oshirishga muvaffaq bo'ldi. Ushbu innovatsiyalar nafaqat korxonalarining mahalliy bozorda raqobatbardoshligini oshirishga, balki xalqaro bozorlarga chiqish imkoniyatlarini kengaytirishga, shu orqali daromad va rentabellikni oshirishga yordam beradi. Bundan tashqari, qishloq xo'jaligi, ishlab chiqarish va chakana savdo kabi sohalardagi innovatsion amaliyotlar ish o'rinlarini yaratish, qashshoqlikni kamaytirish va ayniqsa, qishloq joylarda turmush darajasini yaxshilashga yordam berdi.

Biroq, O'zbekistonning kichik biznes sohasida innovatsiyalar chinakam gullab-yashnashi uchun hali ham jiddiy muammolarni yengish kerak. Moliyaviy imkoniyatlarning cheklanganligi, infratuzilmaning yetarli emasligi va malakali ishchi kuchi yetishmasligi kabi muammolar ayrim korxonalarining innovatsiyalarni to'liq qamrab olishiga to'sqinlik qiluvchi to'siq bo'lib qolmoqda. Ushbu muammolarni hal qilish uchun ham hukumat, ham xususiy sektor tadqiqot va ishlanmalarni rag'batlantirish, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash va innovatsiyalar uchun rag'batlantiruvchi siyosatlar orqali qulay muhit yaratish uchun birgalikda ishlashi zarur.

Umumiy qilib aytadigan bo'lsak, O'zbekistonda kichik biznesga innovatsiyalarni joriy etishning iqtisodiy foydasi inkor etib bo'lmaydi. Innovatsiyalar nafaqat biznesni rivojlantirish vositasi, balki milliy iqtisodiy rivojlanishning asosiy omilidir. Mamlakat innovatsiyalarga asoslangan iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlash va rivojlantirishda davom etar ekan, kichik biznes bu o'zgarishlarning boshida bo'lib, yanada dinamik, raqobatbardosh va barqaror iqtisodiyotga hissa qo'shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Ibrohimov, B. (2024). O'zbekiston Respublikasida tadbirkorlik subyektlarida innovatsion faoliyatning ahamiyati va o'rni.

2. To'rayevna, S. N. (2024). O'ZBEKISTONDAGI XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA AHOLINI ISH BILAN BANDLIGINI TASHKIL ETISHNING INNOVATSION XUSUSIYATLARI. *Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting*, 4(08), 113-118.
3. Rustam, T. (2024). TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI RIVOJLANTIRISHDA BULUTLI TEXNOLOGIYALARNING O'RNI. *Kokand University Research Base*, 549-552.
4. O'zbekiston Respublikasi prezidenti huzuridagi statistika agentligi ma'lumotlari (stat.uz):
5. Ibrahimovich, R. B., Ugli, I. B. B., & Ugli, I. B. B. (2023). INNOVATIVE REFORMS IN AGRICULTURE DEVELOPMENT. *The American Journal of Management and Economics Innovations*, 5(03), 9-13.

Copyright: © 2024 by the authors. This work is licensed under a Creative Commons Attribution- 4.0 International License (CC - BY 4.0)

